

ВІДГУК

офіційного опонента доктора педагогічних наук, професора Оршанського Леоніда Володимировича про дисертаційне дослідження Семенюка Антона Юрійовича з теми «Формування художньої культури майбутніх художників-конструкторів у процесі професійної підготовки», подане на здобуття наукового ступеня кандидата педагогічних наук зі спеціальності 13.00.04 – теорія і методика професійної освіти

Актуальність дисертаційної роботи та її зв'язок із планами відповідних галузей науки. На сучасному етапі розвитку суспільства художня культура – це передовсім світобачення, внутрішній емоційний стан людини, складний соціокультурний феномен і комплекс відповідних знань, умінь, практичного досвіду, котрі забезпечують успіх у житті та практичній діяльності з перетворення навколишньої дійсності «за законами краси». Стосовно художньої культури дизайнера, то цей особливий тип образного мислення, естетичного смаку та креативності дозволяє ефективно здійснювати художньо-проектну діяльність творчого характеру. Звісно, від оригінального дизайнерського рішення та художньо-естетичного образу дизайнерського об'єкту залежить комфортність довкілля, створюється позитивний імідж людини в соціумі, досягається успіх фірми, товару чи послуги. Об'єкти дизайну стають своєрідними засобами комунікації, виховання естетичного смаку, формування престижу праці дизайнера, розвитку художньої культури. Нині потреба суспільства у професійній підготовці дизайнерів зумовлює стрімке зростання попиту на цю спеціальність.

Проблема розвитку художньої культури майбутніх дизайнерів пов'язана із глобалізаційними процесами в економіці, технічними інноваціями у виробництві, зростаючим впливом інформаційно-комунікаційних технологій, що зумовлює необхідність внесення кардинальних змін у зміст, форми організації та методик професійного навчання цієї категорії фахівців. З іншого боку, оскільки гуманістична складова еволюційних процесів розвитку

художньої культури в галузі дизайну зорієнтована на розв'язання естетичних, утилітарних, соціокультурних, духовних, економічних й екологічних питань, то в дизайн-освіті перспективним напрямом був і залишається пошук шляхів підвищення рівня художньої культури майбутнього дизайнера у процесі професійної підготовки.

Крім цього, оновлення, осучаснення системи професійної підготовки майбутніх дизайнерів в Україні в означеному дисертантом напрямі здійснюється згідно з рекомендаціями Нової стратегічної програми європейської співпраці «Освіта і навчання – 2020», метою якої є побудова інформаційного суспільства та розроблення системи методологічного, науково-методичного і технологічного супроводу вищої освіти, у т.ч. дизайнерської. Відтак, наукова проблема, порушена в дисертаційному дослідженні Семенюка Антона Юрійовича – затребувана сьогоденням, суспільно значуща й актуальна.

Зв'язок з науковими програмами, планами, темами. Дослідження виконане відповідно до наукової теми кафедри педагогіки «Мультиплікативна парадигма професійного становлення фахівців» (№ 0114U007157), що входить до загального тематичного плану науково-дослідницьких робіт Державного закладу «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського». У межах цієї теми автором досліджувалася проблема формування художньої культури майбутніх художників-конструкторів у закладах вищої освіти.

Тему дисертації затверджено на засіданні вченої ради Державного закладу «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського» (протокол № 4 від 27 листопада 2014 р.) й узгоджено у Міжвідомчій раді з координації наукових досліджень з педагогічних і психологічних наук при НАПН України (протокол № 5 від 23 червня 2015 р.).

Ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації, їх достовірність і наукова новизна підтверджується результатами дослідження, здійсненого А.Ю. Семенюком, й загалом не викликає сумнівів. Аналіз дисертаційної роботи переконує у

логічній впорядкованості понятійно-категоріального поля дослідницького пошуку, що уможливило авторові розроблення загальної стратегії досягнення мети дослідження та її конкретизацію відповідними завданнями. Антон Юрійович не лише логічно визначив мету, основні завдання, об'єкт і предмет дослідження, а й з належною повнотою схарактеризував методи виконання завдань, обґрунтував новизну, практичне значення та описав процес здійсненої апробації одержаних результатів.

Відрадно, що в дослідженні автор спирається на філософські положення теорії наукового пізнання, філософії та психології освіти, аксіології й акмеології; на концептуальні положення культурологічного, системного, компетентнісного, діяльнісного й інших наукових підходів; на педагогічні закономірності та дидактичні принципи, а також сучасні уявлення психолого-педагогічні про особистість як суб'єкт власного життєвого і професійного розвитку та саморозвитку.

Метою дослідження здобувачем визначено наукове обґрунтування та експериментальне апробування моделі та методики формування художньої культури майбутніх художників-конструкторів у процесі професійної підготовки. Наукові твердження, подані в дисертаційній роботі, переважно, є обґрунтованими, логічними й послідовними та характеризуються високим рівнем наукового узагальнення. Зокрема, А.Ю. Семенюк уточнює змістові характеристики таких базових понять дослідження, як «культура», «художня культура», «дизайн», «художнє конструювання», «проектна діяльність» та ін., здійснює їх семантичний аналіз, пропонує перелік визначальних ознак цих понять, необхідних і достатніх для диференціювання предмету дослідження від подібних, пропонує авторське тлумачення основного поняття *«художня культура майбутніх художників-конструкторів»* як багатогранного динамічного особистісно-професійного утворення, що відображає здатність фахівця-дизайнера гармонійно та конструктивно перетворювати дійсність за естетичними законами; здатність ініціювати трансформацію абстрактних творчих інтенцій у предмети довколишнього світу; готовність до реалізації

художником-конструктором творчого потенціалу у професійній діяльності. Істотними характеристиками художньої культури майбутніх художників-конструкторів автор вважає рівні розвиненості таких професійних якостей, як культура творчого і проектного мислення; теоретичні знання та володіння засобами дизайнерського проектування і проектними методами; художні вміння і навички; здатність до успішного самостійного розроблення та реалізації дизайн-проектів та ін.

У дисертації визначено *структуру* художньої культури майбутніх дизайнерів, яка містить такі компоненти: інтеграційний, індивідуальний і процесуальний. Ці компоненти органічно взаємопов'язані між собою, займають відповідне місце у загальній структурі, включають змістову та розкривають функціональну сутність досліджуваного феномену.

Висновки дисертаційної роботи логічні та переконливі. Схвально оцінюємо додатки наукового дослідження, котрі всебічно відображають проведення дослідно-експериментальної роботи, містять діагностичні матеріали (анкети, тести, опитувальники) та порівняльні таблиці експериментальних даних. Додатки ретельно систематизовані та мають важливе практичне значення для масштабного використання в дослідницькій практиці.

Ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації, підтверджується широким оглядом науково-педагогічних праць вітчизняних і зарубіжних дослідників із теми дослідження. Вірогідність результатів дослідження забезпечується теоретичним обґрунтуванням вихідних положень, застосуванням методів, адекватних меті й завданням дослідження, репрезентативністю вибірки студентів, що брали участь в педагогічному експерименті, кількісним та якісним аналізом емпіричних даних, застосуванням методів математичної статистики. Ступінь достовірності наукових положень, висновків і рекомендацій підтверджується їх позитивною оцінкою у процесі апробації на міжнародних та всеукраїнських науково-практичних конференціях.

Структура роботи. Дисертаційне дослідження складається зі вступу, двох розділів, висновків, списку використаних джерел і додатків. Обґрунтованість й достовірність отриманих результатів і висновків дослідження зумовлені застосуванням комплексу взаємодоповнюючих методів наукового пошуку – теоретичних, емпіричних і математичної статистики.

Повнота викладення наукових положень в опублікованих працях Вивчення дисертаційної роботи й опублікованих наукових праць Антона Юрійовича Семенюка уможлиблює висновок, що автореферат і публікації всебічно відображають основний зміст і положення дисертації, підтверджують наукову новизну виконаного дослідження та рівень апробації наукових результатів. Зміст автореферату відповідає змісту дисертації. Основні результати дисертаційного дослідження висвітлено в 12 одноосібних публікаціях, із них: 5 статей у виданнях, включених до переліку фахових у галузі педагогіки, 1 публікація в зарубіжному науковому виданні, 6 – у збірниках матеріалів конференцій.

Значущість отриманих результатів дослідження для науки та практичного використання. Аналіз дисертації та автореферату Антона Юрійовича Семенюка переконує в достатньому рівні обґрунтованості наукових положень, висновків, рекомендацій, викладених у дослідженні, які мають значення для подальшого вдосконалення як процесу професійної підготовки майбутніх художників-конструкторів, так і системи дизайн-освіти загалом. Отримані у процесі дослідницького пошуку нові наукові результати в сукупності розв'язують поставлені перед дослідником завдання.

Практичне значення одержаних результатів дослідження полягає в розробленні та впровадженні в освітню практику навчально-методичного комплексу з курсу «Основи формування художньої культури майбутніх художників-конструкторів», який містить робочу навчальну програму, конспект лекцій, практичні завдання, завданнями для самостійної й індивідуальної роботи, критерії оцінювання навчальних досягнень студентів тощо. Упровадження основних положень і результатів дисертаційного

дослідження сприятиме зростанню якості освітнього процесу в закладах вищої освіти, адже спроектована модель формування художньої культури, запропонована авторська методика та відібрані педагогічні умови її реалізації адаптовано до системи дизайн-освіти.

Результати дослідження впроваджено в освітній процес Державного закладу «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського», Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка, Одеської державної академії будівництва та архітектури, Центральноукраїнського державного педагогічного університету імені Володимира Винниченка.

Оцінка змісту дисертації, її завершеності та ідентичності змісту автореферату й основних положень дисертації. Здобувач наукового ступеня продемонстрував глибоке та різнобічне осмислення досліджуваної проблеми. У *першому розділі* дисертації «Теоретичні засади формування художньої культури майбутніх художників-конструкторів у процесі професійної підготовки» висвітлено результати теоретичного аналізу стану досліджуваної проблеми в науковій літературі та педагогічній практиці, визначено сутність і структуру феномена «художня культура майбутніх художників-конструкторів» з позицій філософії культури й освіти, психології та педагогіки, теорії і методики професійної освіти, уточнено зміст поняття «художня культура», запропоновано авторське тлумачення базового поняття дослідження – «художня культура майбутніх художників-конструкторів», обґрунтовано педагогічні умови формування художньої культури майбутніх художників-конструкторів тощо.

За результатами вивчення педагогічного досвіду формування та розвитку художньої культури в закладах вищої освіти України дослідник обґрунтовано зауважує, що узагальнений практичний досвід охоплює актуалізацію потреби професійного становлення, формування уявлень студентів про обрану професію художника-конструктора і відповідних ціннісних орієнтацій, які, порівняно зі стандартним набуттям знань, умінь і навичок, ефективніше впливають на їхню

мотивацію й інтерес до оволодіння цією творчою професією, активізують навчальну діяльність, викликають прагнення до саморозвитку і самовдосконалення.

Дослідником встановлено суспільну значущість фахівців цієї культурно-мистецької професії, які, виконуючи художньо-творчу діяльність, розв'язують низку естетичних, функціональних, технологічних, економічних, екологічних завдань у галузі формотворення, колористики, закладають підґрунтя естетичного ставлення людини до навколишнього світу, що сприяє досягненню цілісності та гармонійності розвитку особистості. На основі теоретичного аналізу й узагальнення освітньо-професійних програм, навчальних планів і робочих програм професійно орієнтованих навчальних дисциплін, відповідного науково-методичного забезпечення автором з'ясовано основні проблемні аспекти сучасного стану професійної підготовки художників-конструкторів.

На основі семантичного аналізу поняття «художня культура» дисертантом уточнено сутність, розкрито поліфункціональний, культуротворчий характер досліджуваного феномену; визначено маркери художньої культури – креативність, образне мислення, полікультурні орієнтації, прагнення до освоєння соціокультурного досвіду, синтез художнього та нехудожнього, локального й універсального, класичного та некласичного, традиційного й інноваційного; запропоновано авторське визначення поняття «художня культура майбутніх художників-конструкторів».

Як зазначалося вище, у структурі художньої культури майбутніх художників-конструкторів автором виокремлено інтеграційний, індивідуальний та процесуальний компоненти; запропоновано діагностичні критерії та показники, відповідно до яких в роботі подано якісні характеристики рівнів означеного феномена (високий, задовільний, низький). Визначено три основні педагогічні умови формування художньої культури майбутніх художників-конструкторів: 1) залучення майбутніх художників-конструкторів до творчої художньої діяльності професійного спрямування з використанням комп'ютерних технологій; 2) усвідомлення майбутніми художниками-конструкторами необхідності реалізації естетичного складника в майбутній

професійній діяльності; 3) забезпечення педагогічної підтримки професійного становлення майбутніх художників-конструкторів.

У другому розділі «Експериментальна робота із формування художньої культури майбутніх художників-конструкторів у процесі професійної підготовки» висвітлено загальні підходи до організації та методики виконання дослідження; запропоновано авторську модель формування художньої культури майбутніх художників-конструкторів у професійній підготовці, що містить мету, етапи, педагогічні умови, форми, методи і засоби їх реалізації, компоненти та кінцевий результат; описано перебіг і результати дослідно-експериментальної перевірки результативності педагогічних умов та методики формування художньої культури майбутніх художників-конструкторів.

Методику дослідження процесу формування художньої культури майбутніх художників-конструкторів позиціоновано як сукупність конкретних способів використання методів дослідження, систему пізнавальних та перетворювальних дій, операцій і впливів, зорієнтованих на послідовне виконання завдань дослідницького пошуку згідно з програмою дослідно-експериментальної роботи задля отримання прогнозованих результатів.

Особливий інтерес викликає розроблена дисертантом методика поетапного формування художньої культури майбутніх дизайнерів, в якій враховується своєрідність розвитку художньої культури відповідно до вимог цілісності, системності, керованості означеного процесу. Розроблена методика уможливує її відтворюваність іншими суб'єктами освітнього процесу, а також поетапне діагностування, варіювання засобів з метою корекції результатів. Основними завданнями методики формування художньої культури автор вважає визначення початкового рівня розвиненості художньої культури як складової професійної компетентності, залучення студентів до якісного виконання художньо-конструкторської діяльності, стремління надання їй творчого характеру. Поставлені завдання охоплюють на першому етапі – актуалізацію уявлень про художню культуру, формування рефлексії досягнень і залучення до проектування власної професійної діяльності; на другому – розвиток умінь і навичок щодо здійснення

дизайн-діяльності на якісному, творчому рівні, цілісність яких забезпечується міждисциплінарною інтеграцією відомостей про професійне становлення художника-конструктора; на завершальному етапі – упровадження авторського навчального курсу «Основи формування художньої культури майбутніх художників-конструкторів».

Важливе практичне значення має реалізація методики формування художньої культури майбутніх художників-конструкторів, зорієнтована на створення спеціального освітнього середовища, що сприяє розвитку їхніх індивідуально-особистісних та професійно-діяльнісних якостей, котрі в сукупності забезпечують активну громадянсько-соціальну позицію та цілісну самореалізацію у здійсненні творчої дизайн-діяльності.

Виявлена за допомогою методів математичної статистики позитивна динаміка рівнів сформованості художньої культури майбутніх художників-конструкторів переконливо доводить результативність упровадження виявлених, науково обґрунтованих і пропонованих до впровадження в освітній процес педагогічних умов і методики формування у студентів художньої культури.

Дискусійні положення та зауваження до змісту дисертації. У цілому позитивно оцінюючи наукове та практичне значення отриманих дисертантом результатів, слід указати на низку дискусійних положень до змісту роботи, а також висловити окремі побажання:

1. На нашу думку, у першому розділі здобувачеві слід було б піднести на вищий рівень методологічне обґрунтування проблеми дослідження, ширше висвітлити положення гуманістичної філософії, педагогічної і психологічної науки про людину, її творчий розвиток, конкретизувати шляхи реалізації принципу національного в сучасному дизайні та дизайн-освіті.

2. Дисертація значно б виграла, якби автор детальніше зупинився на історії дослідження феномену «художня культура художників-конструкторів» у педагогічній науці. Звідси дисертантові вдалося б чіткіше й однозначніше розмежувати поняття «художник-конструктор» і «дизайнер».

3. На нашу думку, дисертаційна робота перевантажена висвітленням результатів теоретичного аналізу наукових праць вітчизняних і зарубіжних авторів. Так, зокрема, підрозділи 1.1 та 1.2 переобтяжені інформацією щодо споріднених дефініцій «дизайн-освіта», «дизайнерська освіта», «творча діяльність», «художня творча діяльність», «творчість», «креативність» тощо. Якщо для автора принциповим є уточнення цих понять, то можна було б провести контент-аналіз, скласти таблицю відмінностей та розмістити її у додатках.

4. З огляду на прагнення України долучитися до європейського освітнього простору, у першому розділі, на наш погляд, варто було б передбачити підрозділ, в якому проаналізувати зарубіжний досвід професійної підготовки художників-конструкторів, а також шляхи та засоби формування у них художньої культури.

5. У висновках до розділів слід було зосередитися на авторській інтерпретації змісту підрозділів у контексті із заявленою гіпотезою дослідження, а не викладати зміст теоретичних положень розділів у стислому вигляді безвідносно до авторського припущення

6. На наш погляд, недостатньо ґрунтовно розкриті перспективи можливого використання результатів дослідження у реаліях професійної підготовки майбутніх художників-конструкторів у закладах вищої освіти різних профілів – педагогічних, мистецьких, технічних, де створені й донині успішно функціонують кафедри графічного, промислового, ландшафтного та інших видів дизайну.

Однак висловлені зауваження жодним чином не впливають на загальне позитивне враження від дослідження А. Ю. Семенюка, яке є оригінальною та самостійною кваліфікаційною науковою працею. Дослідник продемонстрував вміння ставити й аргументовано розкривати складні наукові проблеми, визначати суперечливі тенденції та на належному науковому рівні знаходити шляхи їх розв'язання.

Проведений аналіз дає підстави зробити **загальний висновок:**

За актуальністю та змістом, обсягом і якістю оформлення, сукупністю отриманих результатів, науковою новизною, теоретичною та практичною

значущістю, достовірністю і повнотою висвітлення їх у публікаціях дисертація «Формування художньої культури майбутніх художників-конструкторів у процесі професійної підготовки» відповідає паспорту обраної спеціальності та вимогам «Порядку присудження наукових ступенів», затвердженим Постановою Кабінету Міністрів України за № 567 від 24.07.2013 р. (зі змінами, внесеними згідно з постановами КМУ за № 656 від 19.08.2015 р. та № 1159 від 30.12.2015 р.), а її автор, Антон Юрійович Семенюк, заслуговує на присудження наукового ступеня кандидата педагогічних наук зі спеціальності 13.00.04 – теорія і методика професійної освіти.

Офіційний опонент:

доктор педагогічних наук, професор,
завідувач кафедри технологічної та
професійної освіти Дрогобицького
державного педагогічного
університету імені Івана Франка



Л.В. Оршанський

30 грудня 2019 р.

